

Laurentius Petri Sällskapet

Koralveckan 1974

Laurentius Petri Sällskapets koralvecka 1974 hölls under tiden den 6–8 augusti och för andra gången i följd på St. Sigfrids Folkhögskola utanför Växjö. Det är en plats man gärna återvänder till, och glädjande nog blev antalet deltagare högre än i fjol; inalles infann sig ett trettiotal.

Veckans tema var Pauli ord i Ef. 5:19: »Talen till varandra i psalmer, lovsånger och andliga visor.» Ett väl valt tema för en »vecka» som denna men också ett tema för varje dag i en kristen människas liv. Detta kom starkt till uttryck i de dagliga bibelmeditationerna, som leddes av kontraktsprosten Gunnar Olsson. Varje dag ställdes vi inför kravet att låta oss så uppfyllas av Guds Helige Ande, att vi blir stämnda till lovsång till Guds ära.

I de fem föredragen rörde det sig också om psalmer, lovsånger och andliga visor. Det första föredraget, som hölls av professor Ragnar Holte, handlade om de nya tidegårdsutgåvorna. Han började med en kort framställning av tidegårdens historia från äldsta tid och erinrade sedan om att man hos oss i Sverige under 1900-talet kan peka på tre linjer, när det gäller försöken att vidareföra tidegårdsarbetet:

1) den svenska mässboken del II, 2) Adell

och Peters, som startade på 1920-talet för att få fram ett fullständigt tidegårds-material, ett arbete, som resulterade i Svenskt Antifonale I–II, och 3) ansträngningarna hos kretsar i vår kyrka att få en ännu fylligare version av tidegården än Adell-Peters-versionen.

Den nya upplagan av »Veckans tideböner» kom ut 1971, och i den har man tillmötesgått en önskan, som kommit fram vid en enquête, nämligen att samtliga tideböner skulle vara fullständigt utskrivna, så att man inte skulle behöva slå så mycket fram och tillbaka. Man har också försökt tillgodose behovet av en ökning av psaltartexterna. När det gäller musikutgåvorna, Antifonale I och II, framhöll Holte, att dessa genom sitt stora omfång kan verka avskräckande och exklusiva och skapa intryck av att det är någonting svårt att tränga in i alla detta. Inom LPS har man därför försökt agera lite mera pedagogiskt, och de nya utgåvorna har fått ett mindre och mera hanterligt format. Att lära en församling psalmodiera enligt de åtta psalmtonen fordrar ju mycket träning och förutsätter en församling eller en bönegrupp, som brukar tidebönen regelbundet. I de nya utgåvorna har man som alternativ till antifonala psalmodier en responsorial psaltar-

psalm, som är oerhört enkel för den ovane att komma in i. Man behöver inte vara slaviskt bunden av en tidebön till punkt och prica. Man kan ta upp psalmodi t ex i en aftonbön. Dessa nya utgåvor bör man därför se som ett material, som ställs till förfogande och ur vilket man har frihet att hämta fram det som man tycker är brukbart.

Det blev diskussion i anslutning till föredraget. Bland annat kom frågan upp om den pågående nyöversättningen av GT. Karl-Erik Wallin nämnde, att han i en provöversättning av en psaltarpsalm konstaterat, att denna gjorts utan hänsyn till de musikaliska accenterna. Frågan ställdes, om inte LPS borde göra sig påmint, så att vi får en översättning, som är så musikalisk, att den kan läsas väl och då också sjungas.

Det andra föredraget hade rubriken »Kyrkomusik i vår tid» — ett högst intressant men också kontroversiellt ämne. Tyvärr kunde den från början engagerade föredragshållan Lars Edlund på grund av sjukdom icke vara närvarande, men Sören Bolander hade gjort en bandinspelning av en intervju, som han hade haft med Lars Edlund. Denne talade om sin rädsla att stänga in Gud i formler, i dogmatiska satser, vilket också avspeglar sig i hans syn på musiken. Han är rädd för att binda sig vid en speciell kyrklig stil. Även om han inte kan tänka sig vilka banaliteter som helst, är han mycket frisinnad. Angående stilen kan man diskutera mycket, menade Lars Edlund. Det är viktigt att få kontakt med människor, även om man då måste göra avkall på stilen. Men han sade sig vara mycket osäker och hade inga slutgiltiga svar på frågorna.

Diskussionen blev livlig efter denna banduppspelning. Gudrun Zethelius påpekade, att när det gäller andra konstarter än musik, såsom arkitektur, textilkonst, språket (ny bibelöversättning) då tillkallar man den bästa expertis, som står att få, men när det gäller musik är alla medel tillåtna. Då förfaller man till

banaliteter för att nå tidens människor. Men var skall man sätta gränsen? undrade någon. Församlingsprästens syn på saken tolkades av Karl-Erik Wallin, som framhöll att det nu är hopplöst att få ungdom att sjunga med i en psalm, men har man en sånggrupp med gitarr och tar fram en visa, sjunger de gärna med. I en viss situation kunde han därför acceptera en visa, som han själv inte tyckte om, för att få ungdomen aktiv. Sören Bolander undrade, om det inte kunde finnas alternativ till den andliga popen. Vi som håller på stilen, sade han, har inte arbetat med att skapa fram enkla, slagkraftiga saker. Men lika litet som Lars Edlund hade något slutgiltigt svar, lika litet kom det fram ett sådant ur diskussionen.

Om »Väckelsens sånger» talade Sven Åke Selander, vilken som bekant har doktorerat på detta ämne och då arbetat igenom ett viktigt skede i väckelsens historia, det som kommer på 1850-talet, då man inom väckelsen här i landet orienterade sig västerut. Tidigare hade man varit tyskoorienterad. Den avgörande impulsen att arbeta med engelskt material kom med en metodistpastor Scott, som verkade i Stockholm. Scott kunde inte fortsätta här så länge, han lämnade Sverige och hela hans bibliotek blev kvar. Detta övertogs av Carl Olof Rosenius, som sedan blev den pådrivande kraften. Det var först på 1850-talet, som det verkligen hände någonting, beroende på att man då började med nya arbetsformer, bl a söndagsskola, som krävde material av annat slag än tidigare. Det är nu som två viktiga namn kommer in i bilden: Betty Ehrenborg och Per Palmqvist. Ett litet häfte med sånger översatta från engelskan kom ut, i vilket man bl a finner Morgon mellan fjällen och Jag är en främling. 1854 kom ett nytt häfte och 1856 ett tredje: Betty Ehrenborg stod för de båda första. Hon behövde dessa sånger för söndagsskolan, som på denna tid inte bara var en skola för barn utan också för vuxna. På så sätt fick sångerna stor spridning. Men

inte bara söndagsskolan fick stor betydelse. Vuxenskolan hade börjat införas och kristendomsundervisningen dominerade på denna tid. Även musikundervisningen skulle ha religiös karaktär. Betty Ehrenborgs sånger slog igenom och kom på allemans läppar. Vid denna tid klövs väckelsen: den ena riktningen var Evangeliska Fosterlandsstiftelsen, den andra den baptistiska. Inom Fosterlandsstiftelsen blev spridning av tidningar en viktig arbetsform. Översättningar av engelska sånger publicerades i Stiftelsens egna tidningar, och dessa översättningar gjordes av Lina Sandell, som blev avlönad översättare och härigenom fick en plattform för sin produktion. Inom den baptistiska riktningen arbetade bröderna Per och Gustav Palmqvist, som gav ut en sångsamling, »Pilgrimssånger», som kom 1859 och blev framgångsrik. Hälften av sångerna är översättningar västerifrån. Här finner vi de slagdångeartade sångerna såsom t ex Bröder, viljen I gå med oss till Kanaans sälla land.

Man kan fråga sig, om allt detta egentligen var nya eller gamla sånger. Selander ansåg, att det var någonting, som man var tämligen bekant med och kände igen. Tidigare hade man vid sidan av 1695 och 1819 års psalmböcker haft herrnhuternas sångsamlingar såsom Sions sånger. Man sjöng också Mose och Lamsens visor. Dessa sånger kom från en tysk sångsamling »Geistreicher Gesang», som var mycket spridd och använd i England. Detta innebär, att man här har en triangelkrets mellan tysk, engelsk och svensk tradition. Detta är ett viktigt led men det finns också andra, såsom den norrländska läsarditionen, i vilken Rosenius växte upp.

Om Psalmboksarbetet talade Esbjörn Belfrage, en av ledamöterna i 1969 års psalmbokskommitté. Föredragshållaren började med att dra upp bakgrunden till det arbete, som nu resulterat i ett häfte av 200 nya psalmer, som på hösten skulle komma ut i tryck och sedan gå ut på remiss och behandlas vid 1975 års

kyrkomöte. Från 1969 till 1974 hade arbetet med att preliminärt välja texter och melodier varit delegerat till en textgrupp och en musikgrupp. Texterna hade genomgående bedömts anonymt, och godkännande respektive refusering hade skett genom röstning.

I det material textgruppen haft att arbeta med, hade den andliga visan intagit en stor plats. Under 60-talet har det ju varit en stark framgång för den andliga visan, vilken kommit spontant och är en internationell företeelse. Textgruppen hade också ansett att man borde ta med av frikyrkans sånger, och det hade blivit ett tiotal. En särskild grupp utgör den religiösa lyriken. I orimmad text fann man i det föreliggande materialet en mycket andaktsskapande ton, och Belfrage menade, att de orimmade texterna kommer att innebära en vidareutveckling av högmässans psalmer. Exempel: Stjärnan spänner en båge till himlen (660). Men det hade visat sig svårt att få tonsättningar, när det gäller den religiösa lyriken. En annan grupp är sådana texter, som psalmbokskommittén arbetat för att få skrivna. Kommittén hade inte haft några direktiv. Vid kyrkomötet 1968 hade språket nämnts som en självklar sak; det borde vara ett språk, som människor förstår idag. Vidare hade man efterlyst nattvardspsalmer, flera psalmer till högmässotexter, som saknar psalmer, psalmer för arbetslivet – det sistnämnda en internationell företeelse. Men det hade varit svårt att få fram något passande, så diversifierat som arbetslivet är.

Ser man på texterna med hänsyn till den språkliga och litterära stilen, märker man att frikyrkligheten har en ålderdomlig karaktär. I materialet från Hymnologiska Institutet hade man ett ganska högtidligt språk, rätt många ganska traditionsbundna texter i ett kyrkligt och poetiskt formellt språk. Själv är jag inte, sade Belfrage, fiende till det traditionella och formellt bundna. I mötet med församlingen fungerar det traditionsenliga som inkörsport

till psalmen, och så öppnar den sig i sin helhet.

Målsättningen hade varit att förena enkelhet med kvalitet och få fram psalmer, som skulle kunna användas under lång tid framåt.

Om att lära lekmän sjunga gregorianskt talade den danske musikhistorikern Torben Schousboe. Han erinrade om att den gregorianska sången har bevisat sin styrka och sin kvalitet. I början stöter vi på flera problem, som vi måste behärska, om vi skall komma vidare. En svårighet kan vara textunderläggningen, som bör vara så utförd, att den naturliga deklamationen understöds och melodins skönhet bevaras. En annan svårighet är att bibeltexterna inte längre är kända och lästa av folk. Detta kan avhjälpas genom att läsa texten högt. För många människor är vidare den gregorianska sången inte en medveten och levande tradition. Hur skall man då kunna lära lekmän att sjunga dessa sånger, så att de kan använda dem vid sina andakter? Schousboe redogjorde för en metod, som han själv hade utarbetat och som visat sig ge resultat. Han förenklade melodierna, lät den ovana gruppen först psalmodiera på en enda ton och lade efter hand till initium och finalis. På liknande sätt förför han vid inövandet av antifoner och responsorier. Exemplet är säkerligen värt att pröva även hos oss, men det stora problemet är väl ändå, tror undertecknad, att få människor att *vilja* sjunga gregorianskt.

Men deltagarna i koralveckan lyssnade inte bara till föredrag; de var i hög grad själva mycket aktiva. Varje dag sjöngs laudes, sext och completorium (för sext och completorium brukades de nya utgåvorna), på lördagen även kyrkmässans vesper och på sönda-

gen kyrkmässans matutin. Sångövningarna – både i gregoriansk och i fyrstämmig sång – leddes av Folke Bohlin. Veckans höjdpunkt blev högmässan i Växjö domkyrka den 9:e söndagen efter Trefaldighet, som i vår evangeliebok har överskriften »Trohet och klokhet i Kristi tjänst». Om detta hade också föredrag, samvaro och övningar under veckan kunnat lära oss mycket. Vid högmässan sjöng koralveckans kör ett par nya tonsättningar av Lars Edlund och Sören Bolander, som ju båda på olika sätt varit medverkande under veckan. Sören Bolander hade tonsatt en text av Johannes av Korset (övers. Hjalmar Gullberg) och Lars Edlund Eva Norberg-Hagbergs dikt »Vem bryter brödet», som av någon anledning refuserats av psalmbokskommittén.

Den traditionella utflykten på söndags-eftermiddagen gick till Gårdsby kyrka och Sjösås gamla kyrka, som vid senaste sekelskiftet närmast var att betrakta som ödekyrka men som nu har fått tillbaka sin gamla funktion.

Koralveckor anordnas ju flera i vårt land under sommaren, men LPS-veckan har sin alldeles särskilda profil. Den som lärt sig älska gregoriansk sång har här tillfälle att tränga djupare in i den och bruka den vid de dagliga tidebönerna. Den ovane och den som står främmande inför den kan upptäcka de stora rikedomar, som här finns att ösa ur. Men man tar också upp andra uttrycksformer av kyrkans sång, deltagaren får vidgade kunskaper och ökad information om vad som rör sig på detta område. Och vad som framför allt gör veckan så oändligt rik, det är att i gudstjänster och andakter få förnimma Guds närhet och vilan i Honom.

Stina Källqvist